

Мережко Богдана Ігорівна –
здобувачка вищої освіти III курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Маргулов А. Х.,
доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУДОВА ПРОМОВА: ВИКОРИСТАННЯ РИТОРИЧНИХ ЗАСОБІВ

Розбудова в Україні демократичної, соціальної, правової держави потребує суттєвого підвищення правосвідомості правників, їх правової культури, законослухняності, в тому числі комунікативної культури тощо. Комунікативна культура як суспільний феномен є неодмінною умовою динамізації трансформаційних процесів в напрямі професійного зростання та самореалізації спеціаліста, а саме професіонала юриста у своїй справі. Комунікативна культура є основою відтворення правового досвіду, розвитку інтелектуального, духовного потенціалу юристів, утвердження цілісної системи світоглядно-ціннісних орієнтацій, насамперед сучасного юридичного світогляду, конструктивних правових ідеалів. Це обумовлює актуальність розгляду судової промови та проблем використання риторичних засобів.

Стан сучасного суспільства характеризується інтенсивним розвитком мовленнєвих комунікацій. Мистецтво досконалого мовлення в європейській культурі вважається необхідним для всіх освічених людей. Якою б професійною діяльністю не займалися люди, вони мають доречно та переконливо висловлювати думки.

Сьогодні говорять про риторику як учення про досконале мовлення - переконливе, забарвлене, доцільне, ефективне, оскільки вона формує через стиль мовлення стиль життя [1, с. 20].

Питання про мовленнєву компетентність завжди постає, коли йдеться про якісні характеристики діяльності людей тих професій, у яких фахівці мають справу з людьми. До числа таких професій належить і діяльність юриста. Звідси підвищення морально-гуманістичного потенціалу майбутніх юристів є соціальним феноменом у найширшому розумінні.

Для судових промов характерні розповідний тип мовлення, пов'язаний із передачею змістово-актуальної інформації. Висока частота вживання дієслів у судових промовах свідчить про переважне використання розповідного типу мовлення. Завдяки використанню дієслів у мовленні створюється динамічний

функціонально-змістовний тип мовлення, через який повідомляється про розвиток подій. Уживання прикметників є характерним для іншого функціонально-змістового типу мовлення - опису. Уживання числівників у мовленні судових ораторів пов'язане з вимогою точності, конкретності судового мовлення. Звинувачувальні промови можуть вирізнятися найбільшою виразністю, образністю, емоційністю. Ці особливості мовлення зумовлені жанровими відмінностями судових промов, а саме різними комунікативними намірами, різними адресатами судових звинувачень тощо [1, с. 20].

Сучасний мовний портрет правників в загальному вигляді є основою цілісної професійної культури юристів, рівень якої проявляється у комунікації. Це поняття визначається як смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії, обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування, у широкому розумінні – як спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвальних засобів з метою передавання інформації. Щоб ефективно здійснювати таке спілкування, суб'єкти взаємного інформування оцінюються за таким критерієм, як комунікативна грамотність. Це – сукупність комунікативних знань, умінь і навичок людини, які дають їй змогу ефективно спілкуватися в усній і писемній формах; знання законів, правил і засобів ефективно усної та писемної комунікації тощо.

Зміст професії юриста становить складну, багатокомпонентну систему видів діяльності, серед яких невід'ємними складовими виступають взаємодія з учасниками правовідносин, безпосередня комунікація з людьми [2, с. 87].

В спеціалізованій літературі пропонують такі практичні професійно-комунікативні рекомендації, застосування і врахування яких прокурором під час виголошення обвинувальної промови сприяє підвищенню ефективності підтримання прокурором державного обвинувачення в суді:

- не виступати з промовою, не підготувавшись і не склавши її тексту;
- детально продумати зміст промови;
- виголошуючи промову, пам'ятати про її завдання та цілі, не відхилитися від них;
- не поспішати розпочинати промову, одержавши слово, витримати перед вступом паузу;
- не зловживати іноземними словами;
- не використовувати непотрібні слова на зразок: «от», «ось», «так би мовити» «таким самим способом» тощо;
- не перекручувати слова; – не використовувати неправильні слова, наприклад, «підсудний інсценізував злочин»;
- не допускати неправильного наголосу у словах тощо [3, с. 65].

Наведені вище засоби ораторської майстерності допоможуть державному обвинувачеві переконати суддів у правильності його процесуальної позиції й вплинути на формування внутрішнього суддівського переконання.

Знання основних принципів і правил ораторського мистецтва впливають на комунікативно-виконавську майстерність фахівця в будь-якій галузі. Особливо це актуально для юристів. Також важливо мати навички ділової комунікації, яка складається зі знання основ риторики, ведення дискусії, проведення різноманітних публічних заходів. Саме ці навички є обов'язковою умовою подальшого успішного кар'єрного зростання. Великого значення в цьому контексті набуває культура мови та спілкування, яка є критерієм комунікабельності й комунікативної компетентності юриста-оратора [1, с. 20].

Проблема поліпшення професійної підготовки юристів є надзвичайно актуальною в умовах сучасних суспільних реалій. У нашій державі, що переживає складні трансформаційні зміни, діяльність юриста залишається однією з найбільш затребуваних. Специфіка юридичної професії обумовлює відповідні вимоги до її суб'єктів, зокрема щодо їх професійного й особистісного розвитку [4, с. 75]. І хибним є уявлення, що формування комунікативної культури спеціаліста є справою лише професійної діяльності й багаторічного досвіду. Численні наукові дослідження не виявляють статистично значущої залежності між професійним стажем і рівнем комунікативної культури юриста.

Мовленнєва компетентність є складним соціально-функціональним феноменом, що стає притаманним людині як результат цілеспрямованого навчання та виховання, а також саморозвитку особистості [5, с. 110]. Звідси система юридичної освіти має всі можливості забезпечити умови для теоретичного і практичного засвоєння та формування комунікативної компетентності своїх випускників.

Якість мовленнєвої підготовки юриста являє собою властивість особистості, що засвоює, переосмислює, прагматизує комунікативні знання, цінності, досвід, реалізація яких дає змогу досягати взаєморозуміння у спілкуванні.

Таким чином, питання судової промови ще тривалий час буде актуальним, а його дослідження безпосередньо впливає з проголошення юриста професіоналом у своїй справі. Це обумовлює необхідність неухильного зростання і досягнення високого рівня комунікативної культури кожної посадової особи, кожного державного службовця і, особливо, професійних юристів, на яких припадає головна робота у законотворчості і застосуванні права. Тому слід значно більше уваги приділити мовній діяльності, що через інтенції комунікантів може постати новим конструктивним засобом вирішення багатьох актуальних проблем, що виникають сьогодні.

Література

1. Маложон О.І. Судове красномовство: навички оратора. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 1. С. 19-22.
2. Чорнобай, О. Л. Поняття і суть комунікативної культури правника / О. Л. Чорнобай // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" :

збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка". Львів : Львівська політехніка, 2014. — № 807 : Юридичні науки. — С. 87-92.

3. Олійник О. Використання риторичних засобів під час підготовки і проголошення обвинувальної промови / О. Олійник // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2010. - № 3. - С. 62-68.

4. Вандишев В.М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2003. 264 с.

5. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: навчальний посібник. Київ: Вицшк., 2003. 311 с.

Мякінін Максим Олександрович –
здобувач вищої освіти І курсу
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник –
Мірошніченко Л. В., кандидатка
філологічних наук, доцентка, доцентка
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В УКРАЇНІ

У сучасному українському суспільстві юридична лінгвістика відносно нова наука. Її особливість в тому, що вона має міждисциплінарний характер, бо поєднує в собі мову та право, які тісно пов'язані між собою, її мета – вирішувати найрізноманітніші проблеми лінгвоправового простору. «До таких належать лінгвістична експертиза різних правових документів, формулювання рекомендацій з розробки текстів законопроектів, дослідження в теорії і на практиці в області юридичного перекладу і багато інших» [3]. Оскільки юрислінгвістика поєднує в собі мову та право, то її завдання полягає в тому, щоб у випадку їх взаємодії не виникло суперечностей. Варто привернути увагу науковим дослідженням з цієї теми, адже інформація постійно оновлюється, видаються нові закони, які, в свою чергу призводять до нових категорій. «Перші дослідження мови права почалися ще у минулому столітті. Тоді вчені приділяли увагу дослідженню функціонального стилю мови, який вживався для написання законів. Науковці ставили за мету розробити загальні правила написання законів таким чином, щоб не виникало суперечок під час їх застосування [4, с.149].